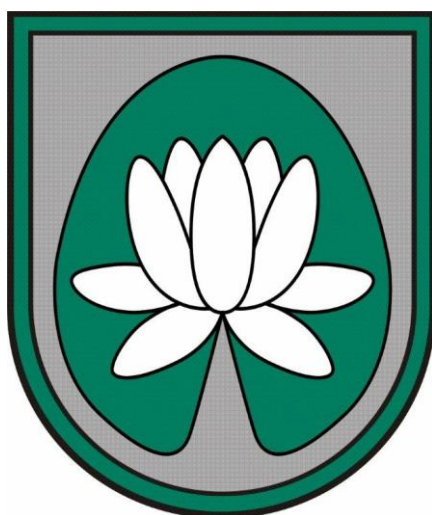

APSTIPRINĀTA
ar Ādažu novada domes
28.11.2017. sēdes protokolu Nr.23

Dienas aprūpes centra personām ar garīga rakstura traucējumiem KONCEPCIJA

Saturs

Termini	3
Saīsinājumi.....	4
1. Valsts politika sociālo pakalpojumu jomā	7
2. Deinstitutionalizācijas pamatprincipi	8
3. Situācijas raksturojums Ādažu novadā.....	9
3.1. Sociālā dienesta darbības raksturojums	9
3.2. Sociālās palīdzības un pakalpojumu raksturojums	10
3.3. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzība izvērtējums	10
4. Dienas aprūpes centra organizatoriskais modelis	12
4.1. Dienas aprūpes centra telpu funkcionālais apraksts.....	14
5. Pašvaldības ieguvumi un riski izveidojot pakalpojumu Dienas aprūpes centru	17
5.1. Ieguvumi	17
5.2. Riski.....	17

Pielikumā – Dienas aprūpes centra vizualizācija

Termini

Deinstitucionalizācija – pakalpojumu sistēma, kas sniedz atbalstu personai, kurai ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, lai tā spētu dzīvot mājās vai ģimeniskā vidē.

Dienas aprūpes centrs — pašvaldības institūcija, kas dienas laikā (normālā darba laikā) primāri nodrošina sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanu personām ar garīga rakstura traucējumiem, invalīdiem, bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, kā arī personām, kuras saņem valsts vecuma pensiju (turpmāk — pensijas vecuma personām).

Dzīves kvalitāte — personas un sabiedrības labklājības rādītājs par fizisko un garīgo veselību, brīvo laiku, darbu, materiālo nodrošinājumu, saikni ar sabiedrību kā arī tiesības patstāvīgi pieņemt un realizēt lēmumus.

Garīga rakstura traucējums — psihiska saslimšana un garīgās attīstības traucējums (t.sk., garīga rakstura traucējuma rezultātā izraisīts fizisks traucējums), kas ierobežo personas spējas strādāt un aprūpēt sevi, kā arī apgrūtina iekļaušanos sabiedrībā.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija — institūcija, kas nodrošina mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, kā arī bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem.

Persona ar invaliditāti – persona, kurai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noteikta invaliditāte.

Psihosociālā palīdzība — sociālā darba virziens, sniedzot psiholoģisku un sociālu atbalstu indivīdam un ģimenei risināt cilvēciskas saskarsmes un sociālās vides problēmas.

Sociālais dienests – pašvaldības iestāde, kas organizē un sniedz sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus iedzīvotājiem.

Sociālā darba speciālists — persona, kura veic sociālā darbinieka, karitatīvā sociālā darbinieka, sociālā aprūpētāja, sociālā rehabilitētāja vai sociālās palīdzības organizatora profesionālos pienākumus un kurai ir atbilstoša izglītība.

Sociālā palīdzība — naudas vai mantiskais pabalsts personām to pamatvajadzību apmierināšanai, kas atkarīga no pabalsta saņēmēja materiālo resursu novērtēšanas rezultātiem.

Sociālais darbs — profesionāla darbība, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai veicināt spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt tam labvēlīgus apstākļus;

Sociālās aprūpes pakalpojums — pasākumu kopums personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās tādu personas pamatvajadzību apmierināšanai, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojums — pasākumu kopums sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai personas dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanai vai uzlabošanai.

Sociālie pakalpojumi – darbības, lai palīdzētu pakalpojuma saņēmējam kļūt patstāvīgākam, novērst atkarību, stiprināt ģimenes attiecības un atjaunot invalīdu, ģimeņu, grupu un kopienu sociālo funkcionēšanu. Pakalpojumi ietver psihosociālo aprūpi, rehabilitāciju, kā arī naudas izmaksu un mantiskus pabalstus, kas atbilst personas vajadzībām, rada iespēju pašpalīdzībai un veicina personas iekļaušanos sabiedriskajā dzīvē.

Saīsinājumi

CSP - centrālā statistikas pārvalde

DI - deinstitucionalizācija

ES - Eiropas Savienība

GRT - garīga rakstura traucējumi

FRT - funkcionāla rakstura traucējumi

LR - Latvijas Republika

MK - Ministru kabinets

VDEĀVK - valsts darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija

Koncepcijas mērķi un rīcības virzieni

ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām pieņemšana un ratifikācija iezīmēja pamatprincipu maiņu izpratnē par invaliditāti no medicīniskās pieejas uz sociālo. Par invaliditātes galveno iemeslu vairs netiek uzskatīts veselības stāvoklis, bet sekas, kas radušās indivīda funkcionālajiem traucējumiem, mijiedarbojoties ar šķēršļiem, ko radījusi sabiedrība.

Iespēja bērniem izaugt ģimenē, bet pieaugušajiem - dzīvot kur un ar ko kopā vēlas, piedalīties sabiedrības dzīvē un pieņemt lēmumus par savu dzīvi, ir lietas, ko lielākā daļa cilvēku uzskata ar pašsaprotamām. Cilvēkiem ar invaliditāti šādas iespējas bieži ir ierobežotas, un tieši šādu ierobežojumu novēršanu paredz ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām.

DI process, veidojot sabiedrībā balstītos pakalpojumus, paralēli ar uzlabojumiem izglītības, veselības aprūpes un nodarbinātības pieejamībā, nodrošina Konvencijā noteikto pamatprincipu ievērošanu.

DI ir vērsta uz neatkarīgas dzīves veicināšanu un sabiedrības radīto šķēršļu mazināšanu cilvēku ar invaliditāti pašnoteikšanās, līdzdalības un iekļaušanas iespējām, nodrošinot tiem iespēju izvēlēties savu dzīvesveidu un dzīvesvietu, piekļuvi pakalpojumiem, ko izmanto sabiedrība, un individuālu atbalstu, ja nepieciešams.

Personām ar garīga rakstura traucējumiem ir nepieciešami gan sociālās aprūpes, gan sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. Sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas mērķis ir nodrošināt dzīves kvalitātes nepazemināšanos personai, kura funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem.

Šobrīd valsts un pašvaldības atbild par sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu personām ar garīga rakstura traucējumiem - institūciju pakalpojumu nodrošināšana ir valsts pienākums, bet sabiedrībā balstītu pakalpojumu nodrošināšana – pašvaldības pienākums.

Lai attīstītu sabiedrībā balstītu pakalpojumu nodrošināšanu, Ādažu novada dome un Rīgas plānošanas reģions 2016.gada 23.februārī noslēdza līgumu par 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1. pasākuma "Deinstitucionalizācija" (SAM 9221 pasākums) projekta "Deinstitucionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem" (Projekts) īstenošanu.

Projektu paredzēts īstenot tiešā sinerģijā ar 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1. pasākumu "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai" (SAM 9311 pasākums), kura mērķis ir sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras izveide un attīstība pašvaldībās.

Nemot vērā Ādažu novada pašvaldības lēmumu - Projekta ietvaros izveidot dienas aprūpes centru pieaugušajiem ar GRT, tika izstrādāta šī Dienas aprūpes centra koncepcija personām ar garīga rakstura traucējumiem (turpmāk – Koncepcija).

Koncepcija izstrādāta saskaņā ar Ādažu novada domes attīstības programmu 2016.-2022.gadam un Ādažu novada domes Sociālā dienesta attīstības stratēģiju (2016-2022).

Koncepcijas mērķis ir attīstīt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu personām ar GRT.

Koncepcijas mērķis atbilst Ādažu novada attīstības programmas 2016.-2022. gadam 1. stratēģiskajam attīstības virzienam “Apmierināts novada iedzīvotājs” un 4. stratēģisko attīstības virzienam “Ilgtspējīga attīstība”.

Ādažu novada attīstības programmas 2016.-2022.gadam mērķos un uzdevumos ir noteikts mērķis sociālās jomas attīstībai – apmierināts novada iedzīvotājs. Sociālo pakalpojumu un palīdzības jomas stratēģijas īstenošanai ir noteikti 4 uzdevumi:

- U5.2.1: Paaugstināt esošo sociālo pakalpojumu kvalitāti un sekmēt pieejamību;
- U5.2.2: Nodrošināt jaunus un alternatīvus sociālos pakalpojumus;
- U5.2.3: Sekmēt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanai;
- U5.2.4: Pielāgot vidi un infrastruktūru personām ar funkcionāliem traucējumiem.

U5.2.1: Paaugstināt esošo sociālo pakalpojumu kvalitāti un sekmēt pieejamību mērķis ir nodrošināt individuālu atbalstu personām ar garīgiem traucējumiem, pilnveidojot klientu prasmes, integrāciju sabiedrībā un iespējas dzīvot patstāvīgi, saņemot pakalpojumus tuvāk dzīvesvietai. Uzdevums ietver šādus pasākumus:

- Multifunkcionāla sociālā centra izveidi bērniem un pilngadīgām personām ar funkcionāliem un garīgiem traucējumiem ar specializētām darbnīcām, higiēnas centru, ģimenes atbalsta centru, specializētā transporta iegādi;
- grupu dzīvokļu izveidi personām ar invaliditāti pēc DI;
- kopienas centru izveidi novada lielākajos ciemos;
- aprūpes mājās pakalpojuma apjoma palielināšanu;
- projekta „Deinstitutionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem” īstenošana.

U5.2.2: Nodrošināt jaunus un alternatīvus sociālos pakalpojumus mērķis ir nodrošināt kvalitatīvu sociālo pakalpojumu un palīdzības pieejamību personām, ģimenēm un personu grupām, mazināt sociālās problēmas, attīstot pašas personas resursus, kā arī iesaistot atbalsta sistēmas, sniegt materiālu atbalstu krīzes situācijā, lai apmierinātu to pamatvajadzības.

U5.2.3: Sekmēt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanai mērķis ir nodrošināt sociālo palīdzību un pakalpojumus atbilstoši iedzīvotāju vajadzībām, nodrošināt savlaicīgu un saprotamu informācijas un sociālās infrastruktūras pieejamību. Uzdevums ietver šādus pasākumus:

- pilnveidot Sociālā dienesta sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sistēmu;
- labiekārtot Sociālā dienesta telpas pieejamības nodrošināšanai personām ar funkcionāliem traucējumiem.

U5.2.4: Pielāgot vidi un infrastruktūru personām ar funkcionāliem traucējumiem mērķis ir nodrošināt novada publiski pieejamo vietu vides pielāgošanu personām, neatkarīgi no funkcionāliem traucējumiem, kā arī vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām ar maziem bērniem. Uzdevums ietver šādus pasākumus:

- infrastruktūras un vides pielāgošana publiski pieejamās vietās;
- infrastruktūras un vides pielāgošana personām ar funkcionāliem traucējumiem dzīvesvietās (pandusi, uzbrauktuves, pacēlāji un citi palīglīdzekļi);
- sabiedriskā transporta un pieturvietu pielāgošana.

1. Valsts politika sociālo pakalpojumu jomā

Latvijā ir šādi nozīmīgi ar sociālo politiku saistītie normatīvie akti:

Likums „Par pašvaldībām” nosaka, ka pašvaldības funkcija ir nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi), sociālo palīdzību maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņiem un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību iestādēs, u.c.).

Likums „Par sociālo drošību” nosaka sociālās drošības sistēmas veidošanas un darbības principus, personu galvenās sociālās tiesības un pienākumus, to realizēšanas pamatnosacījumus, kā arī reglamentē sociālo pakalpojumu veidus, t.sk., sociālo un audzināšanas palīdzību.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums nosaka sociālo pakalpojumu, t.i., sociālā darba, sociālās aprūpes, profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu un sociālās palīdzības principus, personas, kurām ir tiesības saņemt pakalpojumus, to samaksas un finansēšanas principus, kā arī pašvaldību un valsts kompetences robežas.

Invaliditātes likums nosaka kārtību, kādā veicama prognozējamas invaliditātes un invaliditātes ekspertīze, kā arī invaliditātes riska un seku mazināšanai nepieciešamos atbalsta pasākumus.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam paredz samazināt bezdarba līmeni, t.sk., sociālo nevienlīdzību. Nodokļu sloga samazināšana nodarbinātajiem ar zemiem ienākumiem radīs rīcībspēju iedzīvotājiem, kuri strādājot atalgotu darbu tomēr nespēj nodrošināt savas pamatvajadzības. Veidojot stabilāku sadarbību starp valsti un pašvaldībām, tiks rasts atbalsts ģimenēm krīzes situācijās. Bez vecāku gādības palikušajiem bērniem tiks nodrošināta iekļaušana atbildīgās ģimenēs. Bērni un jaunieši ar speciālām vajadzībām piedalīsies izglītības sistēmā kopā ar vienaudžiem. Paredzēta sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju konkurētspējas un piekļuves darba tirgum veicināšana, kā arī sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu daudzveidošana.

Latvijas Republikas valdības un Eiropas Komisijas memorands (apstiprināts ar likumu „Par Kopējo sociālās iekļaušanas memorandu”) paredz nabadzības un sociālās atstumtības jautājumu risināšanu un mazināšanu.

Koncepcija „Vienādas iespējas visiem” paredz radīt vienlīdzīgas iespējas un novērst šķēršļus personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei, veicinot sociālo rehabilitāciju, darbību atjaunošanu, izglītības iegūšanu un iesaistīšanos darba tirgū, iezīmēt pamatnostādnes, lai radītu vienlīdzīgas iespējas visiem sabiedrības locekļiem veikt to lomu, kas ir normāla atkarībā no vecuma, dzimuma, sociālajiem un kultūras faktoriem katram indivīdam.

Rīcības plāns deinstitutionalizācijas īstenošanai 2015.-2020.gadam ir apstiprināts ar Labklājības ministra 2015.gada rīkojumu Nr.63

Ministru kabineta 2015.gada 16.jūnija noteikumi Nr.313 Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitutionalizācija" īstenošanas noteikumi. Noteikumi nosaka kārtību, kādā īsteno pasākumu "Deinstitutionalizācija".

Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumi Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem"

2. Deinstitutionalizācijas pamatprincipi

DI ir jānovērš situācija, ka personai ir jāpārceļas uz dzīvi ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā (turpmāk - institūcija), jo tai nav pieejams nepieciešamais atbalsts dzīvesvietā (sabiedrībā balstīti pakalpojumi).

Sabiedrībā balstīti pakalpojumi ir pakalpojumi, kas personai (turpmāk – Klients) sniedz atbalstu funkcionālo traucējumu radīto ierobežojumu pārvarēšanai, dodot iespēju dzīvot mājās, ietverot preventīvos pasākumus, lai novērstu institūciju pakalpojumu nepieciešamību.

DI procesa vadīšanu reģiona līmenī nodrošina plānošanas reģioni, organizējot pašvaldību sadarbību sociālo pakalpojumu plānošanā un sniegšanā, lai tie būtu pieejami Klientiem neatkarīgi no pašvaldības.

Vispārējie pamatprincipi DI ieviešanas mehānisma īstenošanai:

- Visu darbību rezultāts veicina Klientu pašnoteikšanās, līdzdalība un iekļaušana.
- Katram Klientam tiek veikts individuālo vajadzību novērtējums, t.sk., izvērtējot sociālās funkcionēšanas spējas un ģimenes iespējas rūpēties par bērnu vai atbalstīt pieaugušo (uz personu centrēta pieeja).
- Jaunu pakalpojumu nodrošināšana Klientam balstās uz individuālo atbalsta plānu, ko izstrādā speciālisti sadarbībā ar Klientu un tā ģimenes locekļiem vai aprūpētājiem.
- Kontaktu un emocionālās piesaistes saglabāšana ar ģimenes locekļiem ir prioritāra, nodrošinot aprūpes pakalpojumu.
- DI novērš jaunu Klientu nonākšanu institūcijā, attīstot preventīvo darbu un pakalpojumus pašvaldībā.

DI pamatprincipi personām ar garīga rakstura traucējumiem:

- Visas darbības tiek veiktas Klienta interesēs un tās ir prioritāras pār radnieku, kaimiņu, aizgādņu vai institūcijas darbinieku interesēm.
- Neatkarīga dzīve ar iespējām saņemt individuālajām vajadzībām atbilstošu atbalstu dzīvesvietā ir labākā izvēle –aprūpe institūcijā atstāj negatīvu iespaidu uz Klientu un funkcionālā traucējuma veids un smaguma pakāpe patī sevi nevar būt iemesls sabiedrībā balstīto pakalpojumu iespēju izslēgšanai.
- Iespēja izvēlēties vēlamu dzīvesveidu, dzīvesvietu, un ar ko kopā dzīvot ir pašsaprotama vērtība Klientiem.
- Speciālisti izmanto dažādas metodes, lai noskaidrotu Klienta vēlmes un vajadzības, t.sk., ja tā komunikācijas prasmes ir ierobežotas, un veicina Klienta piedalīšanos vietējās sabiedrības dzīvē.

3. Situācijas raksturojums Ādažu novadā

Ādažu novada administratīvajā teritorijā 2017.gada 31.janvārī bija deklarēti 11186 iedzīvotāji. Daudzus gadus pēc kārtas iedzīvotāju skaitam ir tendence palielināties un Ādažu novads ir viena no visstraujāk augošajām teritorijām iedzīvotāju skaita ziņā Latvijā.

Tabula 1 **Ādažu novadā deklarēto iedzīvotāju skaits**
(datu avots: Ādažu novada dome)

	2015	2016	2017
Kopā:	10 627	10 897	11 186

Novadā ir vērojams pastāvīgs iedzīvotāju skaita pieaugums, pieaugoši dzimstības radītāji. Palielinās pieprasījums pēc sociālajiem pakalpojumiem nākotnē. Pēc 2 tabulas informācijas redzams, ka no 11 186 Ādažu novada iedzīvotājiem 532 ir personas ar invaliditāti, no tām 485 ir pilngadīgas personas un 47 bērni ar invaliditāti.

Tabula 2 **Pirmreizējo un atkārtoto personu ar invaliditāti kopējais skaits un iedalījums pēc funkcionāliem traucējumiem Ādažu novadā 2016. gadā**
(datu avots: VDEĀVK)

Invaliditātes grupa	funkcionālie traucējumi					Kopā
	redzes	dzirdes	kustību	psihiskie	citas saslimšanas	
1. grupa	5	0	3	11	61	80
2. grupa	9	0	31	35	153	228
3. grupa	3	3	48	1	122	177
Bērni invalīdi	5	5	2	2	33	47
KOPĀ	22	8	84	49	369	532

3.1. Sociālā dienesta darbības raksturojums

Sociālais dienests ir pašvaldības izveidota iestāde, kas 2009.gada 8.aprīli ir reģistrēta Latvijas Republikas Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā Nr.384.

Sociālais dienests organizē sociālo darbu, sniedz sociālos pakalpojumus un atbild par sociālās palīdzības sniegšanu Ādažu novada ciemos.

Iestāde darbojas uz Ādažu novada domes 25.10.2016. apstiprinātā nolikuma pamata. Ādažu novada dome nosaka dienesta struktūru un darbinieku skaitu.

Sociālā dienesta galvenie uzdevumi:

- veikt sociālo darbu ar personām, ģimenēm un personu grupām;
- sniegt sociālos pakalpojumus, organizēt to sniegšanu ģimenēm ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, audžuģimenēm, aizbildņiem, personām, kuras aprūpē kādu no ģimenes locekļiem, personām ar invaliditāti, pensijas vecuma personām, personām ar garīga rakstura traucējumiem un citām personu grupām, kurām tas nepieciešams;

- novērtēt klientu vajadzības, materiālos un personiskos resursus (motivācija, nepieciešamās zināšanas un prasmes, izglītība, profesija u.c.);
- noteikt klienta līdzdarbības pienākumus, vienojoties ar viņu par veicamajiem uzdevumiem;
- sniegt sociālo palīdzību;
- administrēt pašvaldības budžeta līdzekļus, kas novirzīti sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanai;
- novērtēt sociālā dienesta administrēto un pašvaldības finansēto sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības kvalitāti;
- veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, izstrādāt sociālo pakalpojumu attīstības koncepcijas, mērķprogrammas un priekšlikumus jaunu pakalpojumu ieviešanai un piedalīties pašvaldības attīstības plānu izstrādē;
- informēt iedzīvotājus par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību.

3.2. Sociālās palīdzības un pakalpojumu raksturojums

Ādažu novadā kopējām izmaksām sociālajai aizsardzībai (ietver sociālā dienesta budžetu, izdevumus Ādažu bāriņtiesas darbības nodrošināšanai, mērķdotācijas asistenta pakalpojumu nodrošināšanai un bezdarbnieku stipendijas) ir tendence saglabāties 3-4% apmērā no domes kopējiem budžeta izdevumiem.

Sniegtie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir cieši saistīta ar cilvēka pamatvajadzību apmierināšanu.

Pašvaldībā sociālās palīdzības un pakalpojumu sistēmas galvenais uzdevums ir nodrošināt tādus sociālos pabalstus un pakalpojumus, kas palīdz apmierināt iedzīvotāju pamatvajadzības (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligāta izglītība, vajadzība pēc drošības, piederības) un citas sociālās vajadzības.

Dienesta darbinieki sniedz sociālā darba pakalpojumu, kas ietver informācijas, psihosociālā atbalsta sniegšanu, klienta situācijas izvērtēšanu, nepieciešamā sociālā pakalpojuma vai palīdzības piešķiršanu, kā arī individuālā rehabilitācijas plāna izstrādāšanu un realizāciju personai vai ģimenei. Sociālie pakalpojumi tiek nodrošināti atbilstoši personas vajadzībām, pamatojoties uz sociālā darba speciālista veiktu personas vajadzību un resursu novērtējumu.

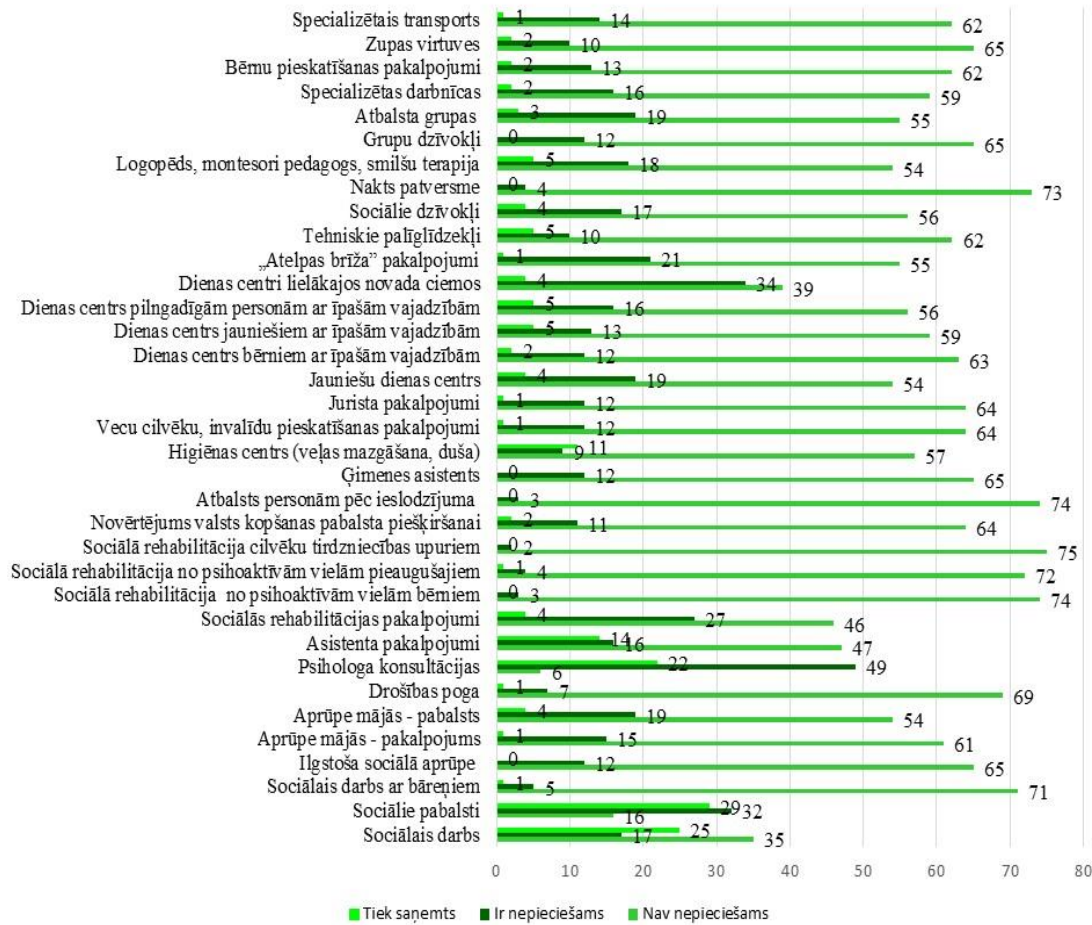
Sociālais dienests analizē, kādi sociālie pakalpojumi un pabalstu veidi būtu nepieciešami iedzīvotājiem un informē novada domi par nepieciešamību papildināt sociālo pabalstu un pakalpojumu klāstu.

Klientu sociālās problēmas tiek risinātas dažādu institūciju un speciālistu sadarbībā ar mērķi veicināt sociāli mazaizsargāto grupu spējas patstāvīgi sociāli funkcionēt un rūpēties par savas dzīves kvalitāti, palielinot to nodarbinātību un integrāciju sabiedrībā.

3.3. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzība izvērtējums

Izstrādājot Sociālā dienesta attīstības stratēģiju (2016-2022), 2015.gadā tika veikta iedzīvotāju anketēšana. Kopumā tika aizpildītas 77 aptaujas anketas. Lielākā daļa respondentu atbildēja, ka visvairāk ir nepieciešami psihologa, rehabilitācijas, dienas centra pakalpojumi, sociālie pabalsti un aprūpes mājās pakalpojums. Par nozīmīgu atzīta iespēja saņemt atbalsta grupas pakalpojumus, logopēda, montesori pedagoga un smilšu terapijas pakalpojumus.

Attēls 1 **Atbildes uz jautājumu, “Kurus sociālos pakalpojumus Jūs saņemat vai kuri nepieciešami Jūsu ģimenei?”**
(datu avots: Sociālais dienests)

Visa apkopotā informācija parāda iedzīvotāju vēlmi pēc daudzveidīgiem sociālajiem pakalpojumiem, taču aptaujā piedalījās ļoti neliels respondentu skaits, jo nebija jūtama iedzīvotāju ieinteresētība izteikt savu viedokli par sociālajiem jautājumiem.

Sociālo pakalpojumu mērķis ir sniegt nepieciešamo atbalstu, lai pēc iespējas vairāk mazinātu fizisko un garīgo traucējumu radītos ierobežojumus personai un mazinātu to negatīvo ietekmi uz personas spēju aprūpēt sevi, uzturēties savā dzīvesvietā, apkārtējās vides pieejamību, integrācijas iespējām sabiedrībā un darba tirgū.

Minētais mērķis ir sasniedzams nodrošinot dienas aprūpes centra, aprūpes mājās pakalpojuma un citus pakalpojumus.

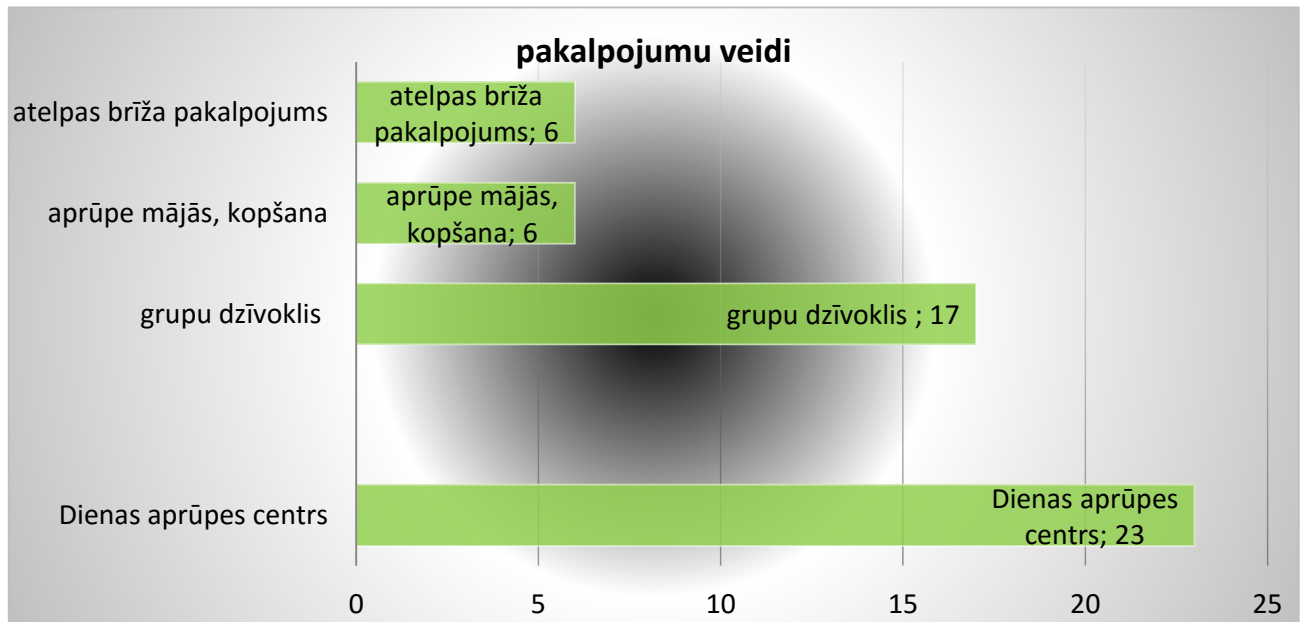
Diemžēl pakalpojumi personām ar garīga rakstura traucējumiem Ādažu novadā nav nodrošināti nepieciešamajā apmērā. Šobrīd Sociālā dienesta Atbalsta centrs iespēju robežās personām ar GRT piedāvā radošās nodarbības divas reizes nedēļā, kurās iespējams apgūt jaunas iemaņas un socializēties, bet telpu trūkuma dēļ nespēj nodrošināt uzturēšanos Atbalsta centrā visas dienas garumā.

Dienas centra un ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojums tiek pirktis no citu pašvaldību, valsts vai nevalstiskajām organizācijām pēc nepieciešamības. Palielinoties iedzīvotāju skaitam novadā, pieaugt arī bērnu un personu ar invaliditāti skaits, tādēļ nepieciešams veicināt dažādu sociālo pakalpojumu attīstību uz vietas, novadā, lai klienti to saņemtu iespējami tuvāk savai dzīves vietai, ierastajā vidē un ģimenē.

4. Dienas aprūpes centra organizatoriskais modelis

Sociālais dienests no 01.11.2016. līdz 04.04.2017. organizēja personu ar garīga rakstura traucējumiem (turpmāk - GRT) un bērnu ar funkcionāla rakstura traucējumiem (turpmāk - FRT) izvērtēšanu.

Attēls 2 **Nepieciešamais atbalsts pilngadīgām personām ar GRT Ādažu novadā**

Tika izvērtētas 28 personas ar GRT un konstatēts, ka lielākajai daļai, t.i., 23 personām nepieciešams dienas aprūpes centra pakalpojums, 17 personām - grupu dzīvoklis, 6 personām - aprūpe mājās un 6 - atelpas brīža pakalpojums.

Nemot vērā personu ar GRT vajadzības un pašvaldības iespējas, DI vadības grupa 11.09.2017. nolēma ierosināt domei veikt dienas aprūpes centra pieaugušajiem ar GRT un rehabilitācijas centra bērniem ar FRT izveidi DI Projekta ietvaros.

2017.gada 24.oktobrī dome nolēma piedalīties Ministru kabineta 2016.gada 20.decembra noteikumu Nr.871 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1. pasākuma "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai" pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi" pasākuma otrajā atlases kārtā ar projektu "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai Ādažu novadā" (turpmāk - Projekts). Projekta kopējās prognozētās izmaksas ir 584 887 eiro (pieci simti astoņdesmit četri tūkstoši astoņi simti astoņdesmit septiņi eiro). Eiropas reģionālā attīstības fonda atbalsta likme ir 85%, bet valsts budžeta un pašvaldību finansējums -15% no kopējām projekta attiecināmajām izmaksām.

Izvērtējot vairākas alternatīvas, tika atbalstīts priekšlikums veidot to vienā ēkā 400 m² apjomā, ar atsevišķām ieejām un nepieciešamo infrastruktūru un aprīkojumu, būvējot jaunu ēku uz domei piederoša zemes gabala Attekas iela 39, Ādaži, Ādažu novads, kas paredzēts veselības un sociālajiem mērķiem, jo lielākā daļa potenciālo pakalpojumu saņēmēju dzīvo Ādažu centrā un arī pārējiem, kuri dzīvo attālākajos ciemos ir ērtāk nokļūt uz pakalpojuma saņemšanas vietu ar sabiedrisko transportu.

Tabula 3. Informācija par pakalpojuma saņēmēju dzīvesvietām

Nr. p.k	Ciemi	Pieaugušie ar GRT	Bērni ar FT	Iedzīvotāju skaits (01.06.2017.)
1.	ALDERI	2	2	334
2.	ATARI	-	-	117
3.	BALTEZERS	2	1	866
4.	BIRZNIKI	-	1	82
5.	DIVEZERI	-	-	49
6.	EIMURI	-	-	39
7.	GARKALNE	2	1	500
8.	IĻĶENE	-	-	73
9.	KADAGA	5	5	2 139
10.	STAPRIŅI	2	-	492
11.	ĀDAŽI	13	18	6 613
12.	ĀŅI	-	-	71
13.	PODNIKI	2	6	
	KOPĀ	28	34	11 378

Projektu plānots īstenot no 2018. līdz 2020.gadam.

Pakalpojumu izdevumus plānots finansēt no SAM 9221 pasākuma līdzekļiem divus gadus pēc Projekta pabeigšanas.

Dienas centra uzturēšanas izmaksas (administrēšana, komunālie maksājumi, ēkas uzturēšana, Dienas centra apmeklētāju ēdināšana, u.tml.) un atalgojums kopā būs aptuveni 200 000 EUR gadā.

Ievietojot personas ar GRT ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs, izmaksas būtu aptuveni 460 - 600 EUR mēnesī par personu.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9.panta 1.punkts nosaka, ka pašvaldībai, kuras teritorijā ir deklarēta personas dzīvesvieta, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību. Minētā panta 7.punkts nosaka, ka pašvaldība nodrošina nepieciešamos sociālās aprūpes pakalpojumus dzīvesvietā personām ar garīga rakstura traucējumiem, kurām pēc patstāvīgas dzīves iemaņu apgūšanas sociālās rehabilitācijas programmas ietvaros nav nepieciešama pakalpojumu sniegšana ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Dienas centrs personām ar GRT ir institūcija, kas dienas laikā nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīva laika pavadīšanas iespējas.

MK 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" XIX.nodaļā ir noteiktas šādas prasības Dienas aprūpes centra pakalpojuma sniedzējiem:

- Pakalpojuma sniegšanā iesaista sociālā darba speciālistu, speciālistu atbilstoši nodarbību specifikai un aprūpētāju, ja klientiem nepieciešams atbalsts aprūpē.
- Nodrošina Dienas aprūpes centra pieejamību klientiem pilnu darbdienu.

- Nodrošina uzraudzību un individuālu atbalstu, palīdzību pašaprūpē atbilstoši nepieciešamībai, sociālā darba speciālista konsultācijas atbilstoši nepieciešamībai, kognitīvo spēju uzturēšanu vai attīstīšanu.
- Organizē:
  - nodarbinātību veicinošo prasmju attīstīšanu nodarbības (piemēram, sveču liešana, aušana, kokapstrāde, šūšana, keramika);
  - patstāvīgās funkcionēšanas spēju attīstīšanu (piemēram, mājturības darbi, kulinārijas nodarbības, informācijas tehnoloģiju apguve);
  - sīkās motorikas attīstīšanu (piemēram, rokdarbi, veidošana, motoriku attīstošās spēles);
  - pašaprūpes un patstāvīgās funkcionēšanas attīstīšanu (ēdiena pagatavošana, galda klāšana, mājturības darbi, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošana);
  - mākslas un mākslinieciskās pašdarbības spēju attīstīšanu (piemēram, zīmēšana, mūzika, dažādu mākslas terapiju lietošana, teātra uzvedumu veidošana, grāmatu lasīšana, audioierakstu klausīšanās, kino);
  - fiziskās aktivitātes, brīvā laika un relaksējošās nodarbības atbilstoši dienas ritmam;
  - citu prasmju attīstību veicinošas nodarbības atbilstoši klienta vecumam un funkcionālajam stāvoklim.
- Organizē klientu informēšanas un izglītošanas pasākumus atbilstoši nepieciešamībai un speciālistu konsultācijas (piemēram, ergoterapeits, fizioterapeits, psihologs) atbilstoši nepieciešamībai un iespējām, sniedz atbalstu sociālo problēmu risināšanā atbilstoši nepieciešamībai.
- Nodrošina klientiem pastaigas svaigā gaisā.
- Nodrošina klientiem ēdināšanu vai iespēju ēst līdzīgu paņemto ēdienu atbilstoši līgumam, kas noslēgts starp klientu un Dienas aprūpes centru, ja klients saņem pakalpojumu vismaz četras stundas dienā. Ja klients lieto uzturā līdzīgu paņemto ēdienu, pakalpojuma sniedzējs nodrošina ēdiena uzglabāšanu ledusskapī.
- Klients var lietot paša pagatavotu ēdienu, ja tas ir gatavots sadzīves iemaņu attīstības veicināšanas pasākumu ietvaros.
- Sniedz informāciju par dienas laikā ar klientu notikušajiem negadījumiem, izteiktām klienta funkcionālā stāvokļa vai uzvedības izmaiņām un citiem būtiskiem notikumiem.

4.1. Dienas aprūpes centra telpu funkcionālais apraksts

Ņemot vērā potenciālo dienas centra primāro klientu skaitu, vajadzības un paredzamās aktivitātes, kopēja platība Dienas centra ēkai būtu 400 m² (t.sk., ēkas daļa pieaugušajiem ar GTR - 310 m² un rehabilitācijas centram bērniem ar FTR - 90 m²).

Tabula 4. **Dienas aprūpes centra telpu platības aprēķins**

1.	Nodarbību telpa Nr. 1, ar virtuvi (ar izeju uz terasi (skat. 21.punktu))	50 m ²
2.	Nodarbību telpa Nr.2, ar izlietni (2. un 3. nodarbību telpa var būt ar bīdāmu starpsienu)	30 m ²
3.	Nodarbību telpa Nr.3, ar izlietni	20 m ²
4.	Kabinets Nr.1	15 m ²

5.	Kabinets Nr.2	15 m2
6.	Atpūtas telpa Nr.1 (var būt bez loga, bet ar labu apgaismojumu)	8 m2
7.	Atpūtas telpa Nr.2 (var būt bez loga, bet ar labu apgaismojumu)	8 m2
8.	Noliktava Nr.1 - saimniecības precēm, apkopējai (var būt bez loga)	3 m2
9.	Noliktava Nr.2 - nodarbībām, inventāram (var būt bez loga)	3 m2
10.	Tualete Nr.1 (sieviešu)	3 m2
11.	Tualete Nr.2 (vīriešu)	3 m2
12.	Tualete Nr.3 (pie pasākumu un fizioterapijas zāles)	3 m2
13.	Tualete Nr.4, invalīdiem (pie pasākumu un fizioterapijas zāles)	5 m2
14.	Duša, ar priekštelpu	10 m2
15.	Saimniecības telpa (veļasmašīnai, veļas žāvētājam)	4 m2
16.	Garderobe, ar priekštelpu	15 m2
17.	Pasākumu zāle Nr.1, ar atsevišķu ieeju	50 m2
18.	Niša vai palīgtelpa aiz Pasākumu zāles, ar virtuves zonu, izlietni	10 m2
19.	Fizioterapijas un sporta zāle	25 m2
20.	Kabinets Nr.3 - fizioterapeitam	10 m2
21.	Terase ar nojumi, nodarbībām vasaras laikā, pie nodarbību telpas Nr.1	20 m2
	Kopā:	310 m2

Dienas aprūpes centra telpu iekārtošanā plānots izmantot Invalīdu biedrības „Apeirons” un vietnes www.videspieejamiba.lv ieteikumus un pielāgot tās vispārpieņemtajiem standartiem pieejamas vides un universāla dizaina nodrošināšanā.

Telpām jābūt ar ļoti labu un mierīgu apgaismojumu, un dažādus apgaismojuma ķermeņus varētu atsevišķi no visiem ieslēgt/izslēgt pēc nepieciešamības.

Plānojumam jābūt atvērtam, mājīgam un funkcionālam. Jāparedz zona, kur klients varētu uzturēties vienatnē, tai pašā laikā redzēt pārējos apmeklētājus. Minēto zonu nedrīkst krasi nodalīt ar materiāliem, un veiksmīgi jāiekļauj pārējā interjerā. Galvenais uzsvars tiek likts uz interjera plānojuma funkcionalitāti, komfortu un drošību, nevis uz estētiskumu.

Ar telpu un to interjera palīdzību jānotur klientu uzmanība un jāievieš draudzīga vide. Interjeram ir jābūt miermīlīgam. Svarīgs ir mājīgums interjerā, siltie toņi un gaišums.

Telpām jābūt viegli uztveramām un papildinātām ar augiem un funkcionālām mēbelēm, vienlaicīgi - viegli pārkārtojamām (transformējami galdi, noņemami paklāji, viegli pārvietojami krēsli). Nav ieteicamas telpu interjera atšķirības.

Jāparedz atpūtas telpa apmeklētājiem, kur viņiem būtu iespēja skatīties televizoru un atpūsties ērtā dīvānā.

Mēbelēm ir jābūt no izturīga materiāla, ērtām, viegli transformējamām un pārvietojamām, ātri un viegli notīrāmām.

Koplietošanas telpās nav ieteicami lieli skapji ar slēdzamām durvīm.

Jāparedz slēdzamas noliktavas telpas un atvērtas plauktu sistēmas koplietošanas telpās vieglākai pārredzamībai.

Telpas ir paredzēts veidot gaišas, viegli kombinējamas ar kokmateriālu apdari.

Paredzētais grīdas materiāls ir linolejs, jo ir ērti tīrāms, kā arī neslidošs.

Telpām jābūt bez sliekšņiem Ārējo durvju sliekšņa augstums nedrīkst pārsniegt 15 mm, lai cilvēks, kas pārvietojas ar ratiņkrēsla palīdzību, varētu bez sarežģījumiem to pārvarēt.

Pietiekami plašas durvju ailes minimālais platums ir 1 m (ratiņkrēsliem, personas, kas pavada var iet blakus, lielāku priekšmetu pārvietošanai).

Interjera pamatā - dabīgu materiālu izmantošana, tīras līnijas, nepārspīlētu mēbeļu izmantošana, gaišas telpas un funkcionālas mēbeļu konstrukcijas.

Materiāli - viegli kopjami, droši un vēlams, ar gaišumu un vieglumu.

Telpu vizualizācija – pielikumā.

5. Pašvaldības ieguvumi un riski izveidojot pakalpojumu Dienas aprūpes centru

5.1. Ieguvumi

- Radīts jauns sociālais pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem, papildinot sociālo pakalpojumu klāstu.
- Tiek veicināta personu ar garīga rakstura traucējumiem pašnoteikšanās un integrācija.
- Personām ar garīga rakstura traucējumiem tiek sniegts nepieciešamais atbalsts.
- Tiek nodrošināts atbalsts ģimenēm, kurās dzīvo persona ar garīga rakstura traucējumiem.
- Radītas jaunas darbavietas.
- Pašvaldības „labās prakses piemērs” nodrošina atpazīstamību, rada pozitīvu publisko tēlu.
- Veicināta iedzīvotāju piederības sajūta Ādažu novadam. Sabiedrībā veidojas grupas identitāte, iedzīvotāji lepojas ar piederību Ādažu novadam.
- Vairojas vietējās sabiedrības uzticība pašvaldībai.

5.2. Riski

- Mainīga un neliela klientu skaita gadījumā jānodrošina sarežģīts pakalpojuma sniegšanas mehānisms, piesaistot kvalificētus speciālistus mainīgas slodzes un darba apmaksas situācijā. *Iespējamais risinājums. Dažādot sniegto pakalpojumu klāstu un sniegt to citām mērķa grupām.*
- Pakalpojuma kvalitāte vai apjoms neapmierina klientu vai likumisko pārstāvi. *Iespējamais risinājums. Sniegt iespēju klientam vai likumiskajam pārstāvim mutiski un rakstiski izteikt ierosinājumus darbības uzlabošanai vai izteikt sūdzības par Pakalpojuma darbību. Pakalpojuma sniedzējam atbilstoši reaģēt uz ierosinājumiem vai pamatotām sūdzībām.*
- Klientam vietas maiņas vai citu apstākļu dēļ rodas agresijas pazīmes. *Iespējamais risinājums. Izstrādāt personāla rīcības plānu klientu agresīvas uzvedības gadījumos un nodrošināt, ka viss iesaistītais personāls ir iepazinies ar rīcības plānu un īsteno to atbilstoši nepieciešamībai. Izstrādāt pakalpojuma iekšējās kārtības noteikumus.*
- Pakalpojumu saņem persona ar akūtām veselības problēmām. *Iespējamais risinājums. Personāls pie pakalpojuma līguma noslēgšanas precīzē klientu veselības stāvokli Nepieciešamība gadījumā izsaukt neatliekamo medicīnisko palīdzību*
- Saistošo preču un pakalpojumu sadārdzināšanās. *Iespējamais risinājums. Regulāri mainoties saistošo preču un pakalpojumu cenām pārskatīt pakalpojuma cenu.*
- Nelaiemes gadījumi un force major gadījumi. *Iespējamais risinājums. Pie pakalpojuma līguma noslēgšanas precīzē klienta kontaktpersonas, ar kurām var sazināties ārkārtas situācijā.*

Pielikums
Dienas aprūpes centra personām ar garīga
rakstura traucējumiem koncepcijai

Dienas aprūpes centra telpu vizualizācija (izstrādāja Aigars Lenis)

